

9 клас
Складнопідрядні речення
з підрядними умови,
допустовими,
наслідковими та
порівняльними

Стрембицька Л.А.

ЗГАДАЙМО

Види підрядних речень

Види підрядних речень за значенням		Засоби зв'язку: сполучники	сполучні слова	вказівні слова
означальні		що, щоб, неначе, ніби, як	який, котрий, чий, де, куди, та ін.	той, такий, весь, всякий, все, кожний
з'ясувальні		що, як, щоб, ніби, мов	хто, який, чий, котрий, де	те
Обставинні	наслідку	так що		
	допусту	хоч, хоча, дарма що, незважаючи на те що		
	умови	коли, коли б, якби, якщо, як		то
	причини	бо, тому що, від того що, через те що		
	мети	щоб, для того щоб, з тим щоб, аби		для того, з тим
	ступеня і способу дії	щоб, ще як, чим-тим, мов, наче, ніби, ніж	скільки, наскільки як	так, такий, до того, настільки
	часу	як, як тільки	коли, поки, доки	доти, тоді
	місця		де, куди, звідки	там, скрізь, туди, звідки

Підрядними умовними називаються речення, що вказують, за якої умови можливе те, про що йдеться в головному реченні, і відповідають на питання *за якої умови?*

*Якби я турбувався лиш про себе,
вже б онімів давно від самоти (Д. Павличко)*

*Не бійсь нічого, доки я з тобою,
Іди і правду людям говори!
Д.Павличко*

*Якщо на Василів вечір (14 січня) зірок
на небі рясно — чекайте ягідного літа*

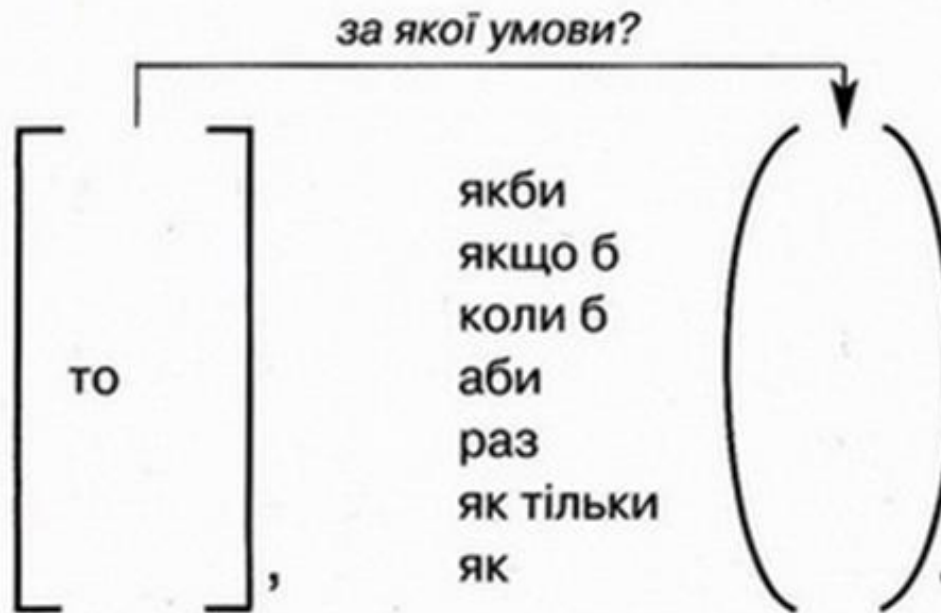
З головним реченням підрядні умовні поєднуються сполучниками **коли, якщо, якби, як** та ін. Цим сполучникам у головному реченні може відповідати сполучник **то**:

***Як виросту, збудую хату, над дахом колесо
приб'ю... (Д. Павличко)***

Схематичне зображення складнопідрядного речення з підрядним умови

*Якби я втратив очі, Україно,
То зміг би жити, не бачачи ланів,
Поліських плес, подільських ясенів,
Дніпра, що стелить хвилі, наче сіно*
Д.Павличко

Підрядними допустовими називаються речення, які вказують на умови, незважаючи на які або всупереч яким відбувається дія, виражена в головному реченні, і які відповідають на питання *незважаючи на що?*

*Хоч марилаь і снилася вода,
Ти не втікав до Вісли чи Дунаю,
Ти не кричав: "Рятуйте, помираю!"
Попалений, немов земля руда. Д Павличко «О Львові, батьку»*

З головним реченням підрядні допустові поєднуються сполучниками *хоч, хоча, хай, нехай, дарма що, незважаючи на те що* та ін.

Якщо підрядне допустове речення стоїть перед головним, то між реченнями можуть вживатися протиставні сполучники **а, але, зате, однак, проте.**

*Де б я не був, а все ж думками лечу в Донеччину свою
(В. Сосюра).*

Окрім сполучників, підрядні допустові поєднуються з головним реченням сполучними словами **скільки, як** з підсилювальною часткою **не**

*Скільки на море не дивись,
воно ніколи не набридне.*

*Як вовка не годуй, він усе в
ліс дивиться (УНТ)*

Схематичні зображення складнопідрядного речення з підрядним допустовим

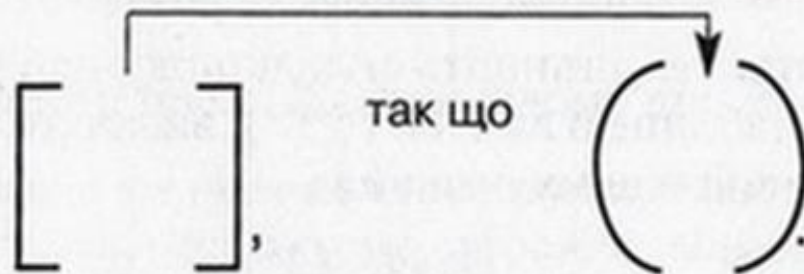
Підрядними наслідковими називаються речення, у яких вказується на наслідок дії головного речення і які відповідають на питання ***внаслідок чого?***

Теплий туман слався по полю і наливав балку по самі віncia, так що дерева потопали в ньому (М. Коцюбинський).

З головним реченням підрядні наслідкові поєднуються сполучником ***так що.***

Схематичне зображення складнопідрядного речення з підрядним наслідковим

підрядна частина виражає наслідок

ЦЕ ТРЕБА ЗНАТИ!

Підрядні наслідкові слід відрізняти від підрядних способу дії, які приєднуються сполучником **що** до вказівного слова **так**:

*У кімнаті стало темно **так, що** довелося увімкнути світло (підрядне способу дії)*

*Він стояв під деревом у тіні, **так що** його ніхто не міг помітити (Г. Тютюнник)
(наслідку)*

Складнопідрядним реченням з підрядною обставинною **порівняльною** частиною називається таке складне речення, у якому сказане в головній частині розкривається через порівняння зі змістом підрядної частини. Підрядна порівняльна частина відповідає на запитання **як? подібно до чого?** і приєднується до головної сполучниками **як, мов (немов, мовби, немовби), ніби, наче (неначе, начебто).**

***Гуркочуть брили грому в скалах,
мов неба колеться горіх. (Д.Павличко.)***

У головній частині може бути прислівник ***так***.

Далеч життя, освіти мою мить ***так***, як висвітлює сонце краплину.
(О. Калашник.)

Як з дуба рве буря пожовклі листи, ***так*** дух наш народний
вривали. (М.Старицький.)

Підрядне порівняльне речення буває неповним – з пропущеним
присудком

Я стрів тебе, як день волошку в житі. (І.Редчиць.)

А вітер в степу припадає, як вершник до гриви. (О.Галета.)

***Червоні калини цвітуть у лугах, як щастя дівоче на буйних
вітрах. (Л.Забашта.)***

Практична робота

Утвориться складнопідрядне речення з підрядним порівняльним, якщо до поданої частини *«Завірюха за вікном співає мені колискову, ...»* додати

А про далекі невідомі засніжені полюси.

Б як тихою ходою по землі іде казка.

В як у дитинстві співала мила матуся.

Г і я спокійно, як у дитинстві, засинаю.

Д а мені все одно не хочеться спати

Яке з речень є складнопідрядним з підрядним обставинним порівняльним?

А Життя — як той потік, а час — мов океан (Б. Лепкий).

Б Не спалося, а ніч — як море (Т. Шевченко).

В Як любо весною, як любо (В. Сосюра).

Г Сиві, рожеві, блакитні дими кучеряві пливуть з високих, мов бапти, стрімких димарів (М. Рильський).

Д Моєму серцю снівся ти, як морю сняться урагани (Л. Костенко).

Вкажіть СПР з підрядним обставинним наслідковим:

А Молоді, чорняві скрипалі позакидали назад голови, так що на них ледве держались шапки

Б Мене одразу ж потягло наперед, бо позаду, за головами дорослих, нічого не було видно.

В Якби оті проміння золоті у струни чарами якими обернути, я б з них зробила арфу золоту.

Г Коли Соломія примостилася на плоті, Остап одіпхнув од берега і тоді скочив.

Знайдіть СПР з підрядним обставинним допустовим:

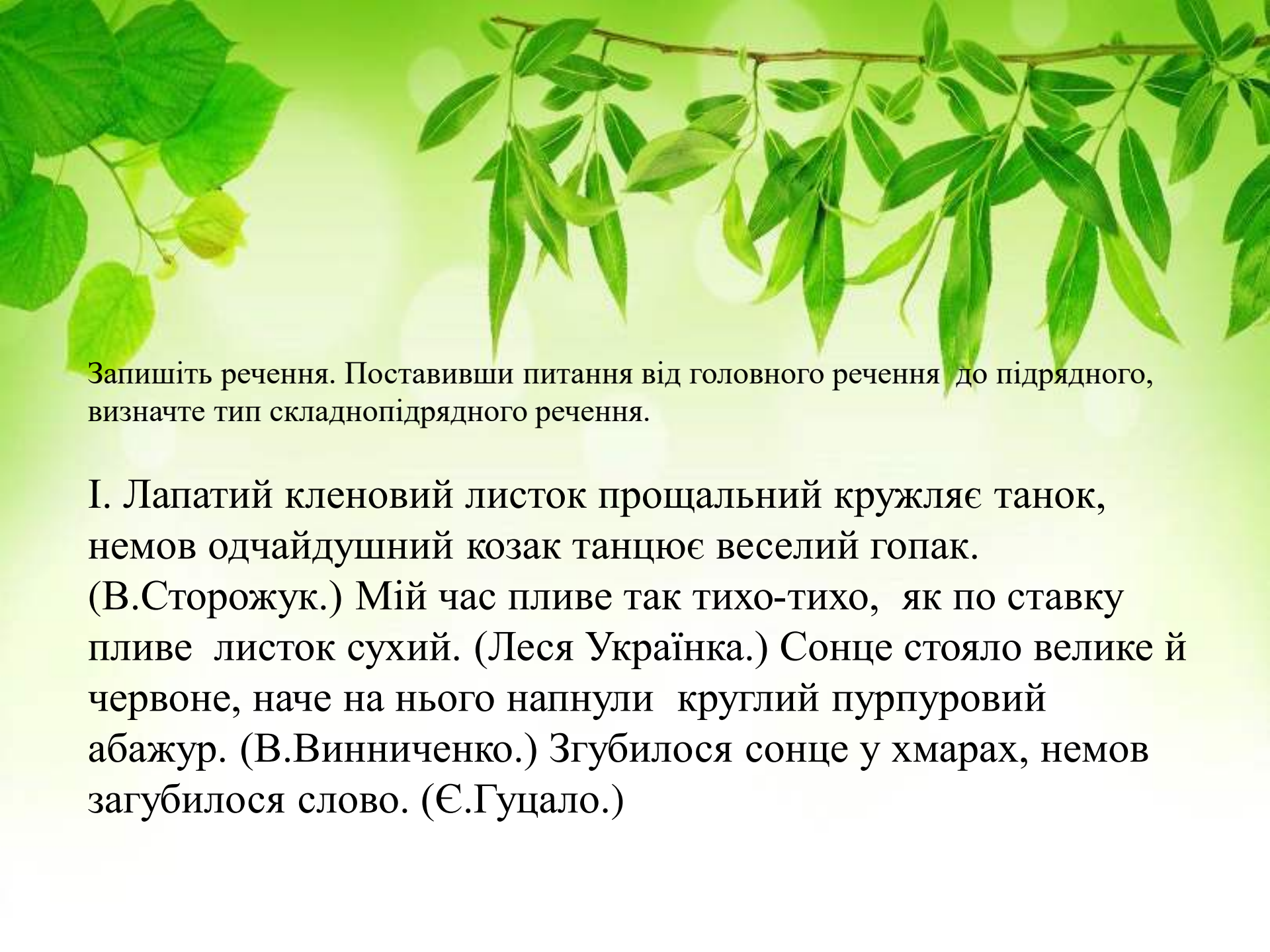
А А коли добре настимеш корівку, то зберу ще й сиру та наварю вам вареників.

Б Вже коли почало сутеніти, мені здалося, що я почув далекий-далекій постріл.

В Не встиг він повечеряти, як на їхньому подвір'ї загупотіли чобітьми хлопці й дівчата.

Г Хоч би хто й захотів мені повірити, навряд чи зважиться.

Запишіть речення. Поставивши питання від головного речення до підрядного, визначте тип складнопідрядного речення.

І. Лапатий кленовий листок прощальний кружляє танок,
немов одчайдушний козак танцює веселий гопак.
(В.Сторожук.) Мій час пливе так тихо-тихо, як по ставку
пливе листок сухий. (Лєся Українка.) Сонце стояло велике й
червоне, наче на нього напнули круглий пурпуровий
абажур. (В.Винниченко.) Згубилося сонце у хмарах, немов
загубилося слово. (Є.Гуцало.)

Творча робота

Утворіть і запишіть із поданих пар простих речень СПР з підрядними наслідковими.

1. Агрегати працювали справно. Норми кожного дня працівники перевиконували.
2. Безперервно лив дощ. Ріка почала виходити з берегів.
3. Хлопці стояли під деревом у тіні. їх ніхто не міг побачити.
4. Учитель добре пояснив тему уроку. Усі учні засвоїли матеріал.
5. Літо було дощове. Трава виросла соковита.

Тестові завдання

У якому рядку є СПР з підрядним допустовим?

Та всю цю роботу якось уміла пані приправляти доріканням та гордуванням, що справді здавалось усяке діло каторгою (Марко Вовчок);

Він встиг сюди швидше за Ласточкіна, дарма що Ласточкін півдороги зробив на візнику (Ю.Смолич);

Якщо на вістрі крихта бруду — всю зброю пожере іржа (Д. Павличко).

У якому рядку є складнопідрядне речення з підрядним наслідку?

Пробрався сюди так, що й жінка не чула (О. Гончар);

Тільки в тому разі, якщо отримаєте позитивну відповідь, можете збирати речі (З газети);

Райко, як і перше, примостився на пеньку, так що огонь бив йому в лице (С.Васильченко);

Визначте вид підрядної частини складного речення:

Куди б не пішов він, дощі розмиють слід його сандалій (В. Стус).

допустова;

місця;

наслідку.

Домашнє завдання

Опрацюйте правила, подані в презентації,
параграфи 18,19.Виконайте вправи 219